

หมอลำหมู่ศิลปินภูไท : มิติใหม่ของการจัดการเชิงกลยุทธ์

Mor lum Mu Sillapinphuthai : A New Dimension of Management of Social Technology.

อิทธิพล มะเสน และ กมล เสวตสมบูรณ์

Aitthiphon Masen and Kamol Sawetsomboon

บทคัดย่อ

การศึกษาเกี่ยวกับการจัดการหมอลำหมู่ มีความมุ่งหมายการวิจัยเพื่อศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์ของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ โดยเก็บข้อมูลจากการศึกษาตำรา บทความวิชาการ เอกสารงานวิจัย ฯลฯ และการเก็บข้อมูลด้วยการลงพื้นที่เพื่อนำมาวิเคราะห์และนำเสนอในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลวิจัยพบว่า หมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ มีการบริหารงานในรูปแบบโครงสร้างการบริหาร โดยแบ่งการทำงานเป็นฝ่ายงานต่างๆ เพื่อกระจายภาระหน้าที่จากหัวหน้าคณะไปสู่หัวหน้าฝ่ายและผู้ปฏิบัติงานโดยตรง ในด้านกลยุทธ์พบว่าหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท มีมาตรการด้านการเงิน มาตรการในการควบคุมดูแลสมาชิกภายในคณะ มีวิธีการจัดการตามบริบทของทรัพยากรซึ่งผ่านกระบวนการคิดและทดลองใช้จนได้วิธีการดำเนินงานที่ดีที่สุด

คำสำคัญ : หมอลำหมู่, การบริหารจัดการ, กลยุทธ์

Abstract

This study aims to understand the strategic management of the Morium Mu Sillapin Phuthai Weerapongwongsilpa Band. The participants were purposively selected from members of the Morlum band, band management, and other stakeholders. The results show that the Morlum Mu Sillapin Phuthai Weerapongwongsilpa band has a clear administrative structure and fiscal management. In addition, the band has sustainable strategies that were developed from the successes and failures they had experienced in the past.

Keywords : Morlum mu, Performing, Management, Social technology

¹ นิสิตปริญญาโท วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์คณะการบัญชีและการจัดการ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

¹ Master's student of Music, College of Music, Mahasarakham University.

² Lecture of Mahasarakham Business school, Mahasarakham University.

บทนำ

ปัจจุบันกระแสความนิยมของหมอลำมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะหมอลำหมู่หรือหมอลำเรื่องต่อกลอนที่มีการนำเสนอวัฒนธรรมที่หลากหลายและเข้าถึงผู้คนทุกวัย ถึงแม้ว่าหมอลำหมู่จะเป็นการพาณิชย์ด้านวัฒนธรรมแต่การรักษามรดกทางวัฒนธรรมยังคงปรากฏให้เห็นในหมอลำทุกคณะที่สื่อสารผ่านบทกลอนและทำนองการเคลื่อนไหวทางสรีระแบบฉบับศิลปะการแสดงอีสาน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมพื้นถิ่น เช่น ความเชื่อ ประเพณี หรือศาสนา ถูกนำมาปรับเพื่อความเหมาะสมในสภาวะปัจจุบัน “การเปลี่ยนแปลงเพื่อการอนุรักษ์” (ณรงค์ เสียงประชา, 2532 : 91-95) ด้วยสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การทำงานภายใต้สังคมยุคพัฒนาที่มีปัจจัยด้านเทคโนโลยีเข้ามาเกี่ยวข้อง การกำหนดทิศทางการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม กลยุทธ์ในการดึงดูดความสนใจและการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ชมและเจ้าภาพหลากหลาย อีกทั้งยังมีการประเมินความเสี่ยงในการบริหารงานของหัวหน้าคณะ รวมถึงการคิดรูปแบบการนำเสนอมิติใหม่ที่เกิดความแตกต่างจากคณะหมอลำหมู่ทั่วไป จึงเป็นมาตรฐานในการบริหารงานในรูปแบบใหม่ของคณะหมอลำหมู่ที่ดำรงอยู่ในปัจจุบันและหมอลำหมู่ที่จะก่อตั้งในอนาคต

ผู้วิจัยพบการศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการ การแก้ปัญหาสังคมจากวิทยานิพนธ์บางเรื่อง อาทิ นำใจ อู่อรรถ (2553) เรื่อง การศึกษาและแนวทางการพัฒนาหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน งานวิจัยของสุรพล เนลสินธุ์ (2550) พัฒนาการการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองขอนแก่นคณะระเบียบวาทะศิลป์ จังหวัดขอนแก่น และวิทยานิพนธ์ของสิทธิศักดิ์ จำปาแดง (2548) บทบาทของหมอลำในการแก้ปัญหาสังคม ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวศึกษาด้วยวิธีการเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจากภาคสนามและศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม มีผลต่อการ

ดำเนินชีวิตของผู้คนในท้องถิ่น โดยเฉพาะหมอลำในฐานะผู้เผยแพร่วัฒนธรรมที่สำคัญ ทำหน้าที่ขยายผลทางวัฒนธรรม แต่ยังไม่พบผู้ศึกษาในการจัดการเชิงพาณิชย์ในรูปแบบของดนตรีและศิลปะการแสดงพื้นบ้าน สอดคล้องกับแนวคิดการขยายวัฒนธรรมสำหรับการเป็นสินค้าของ ไทยโรจน์ พวงมณี (2554 : 73) ที่กล่าวว่า “วัฒนธรรมต้องเข้าถึงคนส่วนใหญ่ ถ้ามีการสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ก็ต้องมีสีสันมีความแปลกและมีความสวยงาม” นอกจากการสร้างสรรค์วัฒนธรรมสมัยใหม่แต่ยังคงรักษารากฐานของวัฒนธรรมเดิมให้คงไว้ เพื่อสื่อสารให้ผู้คนทุกกลุ่มได้เข้าถึงแก่นของหมอลำหมู่เป็นประเด็นสำคัญของความยั่งยืนของหมอลำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดการเชิงกลยุทธ์ของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

ศึกษาเฉพาะการบริหารงานเชิงกลยุทธ์การแสดงหมอลำหมู่ คณะศิลปินภูไทวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีวิธีการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มประชากรเป้าหมาย
 - 1.1 หัวหน้าคณะ
 - 1.2 ทายาทผู้สืบทอดคณะหมอลำ
 - 1.3 หัวหน้าฝ่ายงานในคณะหมอลำ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
 - 2.1 การรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากตำรา บทความวิชาการ เอกสารวิจัย ฯลฯ
 - 2.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม/แบบไม่มีส่วนร่วม
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
 - เก็บข้อมูลด้วยตนเองและผู้ช่วยวิจัย โดย

ทำหนังสือขอความอนุเคราะห์เพื่อศึกษาและเก็บข้อมูลในรูปแบบต่างๆ จากกลุ่มเป้าหมาย ระหว่างเดือน ตุลาคม 2556 ถึง เดือน มิถุนายน 2558 รวมศึกษาลักษณะและสัมภาษณ์ทั้งสิ้น 9 ครั้ง

4. ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

4.1 ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดลำดับการก่อตั้งวงและจำนวนคิวงานในระยะ 3 ปี และคิวงานในฤดูกาลปัจจุบันของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์

4.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ใช้เก็บข้อมูลในกลุ่มเป้าหมายต่อไปนี้ ได้แก่ หัวหน้าคณะหมอลำหมู่ และ ทายาทผู้สืบทอดคณะหมอลำ รวมถึงการสังเกต เป็นแบบสังเกตในลักษณะมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ใช้สำหรับเก็บข้อมูลสภาพแวดล้อมโดยทั่วไปทั้งในระหว่างการแสดงและไม่มี การแสดง เช่น ลำดับคิวการแสดง การจัดเตรียมอุปกรณ์การแสดง การฝึกซ้อมการแสดง และกิจกรรมอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

4.3 อุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและลงพื้นที่ภาคสนาม ได้แก่ กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง

4.4 การจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลด้านเอกสารและข้อมูลจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม และนำมาจัดกระทำข้อมูลดังนี้

4.4.1 ถอดข้อมูลเสียงจากเครื่องบันทึกเสียง ตรวจสอบความถูกต้องและจัดหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้จากการลงภาคสนาม และจัดเรียงตามความมุ่งหมายของงานวิจัย

4.4.2 การตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมทั้งจากเอกสารและภาคสนาม มาจัดหมวดหมู่ให้ตรงตามประเด็นของวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

จากนั้นนำข้อมูลที่ได้นำให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลและนำข้อมูลนั้นให้ผู้ให้ข้อมูลภาคสนามทำการตรวจสอบความถูกต้อง

เที่ยงตรงของข้อมูล ก่อนนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

4.5 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของงานวิจัย โดยการนำข้อมูลที่ได้ทั้งด้านเอกสาร ข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต มาทำการวิเคราะห์ตามวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยข้อเท็จจริงและทฤษฎีตามข้อมูลด้านเอกสาร ประมวลผลการวิจัยเชิงคุณภาพและตรงตามความมุ่งหมายของงานวิจัย

4.6 เสนอผลการวิจัย

ผลการศึกษา

การบริหารงานของวงหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ มีกลยุทธ์รูปแบบการบริหารงาน ดังนี้ (อิริวัฒน์ ไทไขศร, สัมภาษณ์)

กลยุทธ์ด้านการจัดการทรัพยากร

กลยุทธ์ในการบริหารงานด้านทรัพยากรบุคคลของวงหมอลำหมู่วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ จากการศึกษารายละเอียดจากหัวหน้าวงในการบริหารจัดการงานบุคคล สามารถนำเสนอข้อมูลด้านกลยุทธ์หลักในรูปแบบต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางวิธีการดำเนินงานได้ (อำนาจ ไทไขศร, สัมภาษณ์) ดังนี้

1. ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล

1.1 นักแสดงหางเครื่องจะถูกหักค่าตอบแทนคืนละ 100 บาทในแต่ละงานเพื่อเก็บเป็นเงินประกันต่อหัวหน้าวง มีวัตถุประสงค์ในการป้องกันการลาออก หากนักแสดงไม่ปฏิบัติหน้าที่หรือลาออกก่อนปิดฤดูกาลจะไม่ได้รับเงินประกัน หากนักแสดงปฏิบัติหน้าที่ตั้งแต่เปิดฤดูกาลจนกระทั่งถึงปิดฤดูกาล จะได้รับเงินตอบแทนที่เก็บหัวละ 100 บาทคืนเต็มจำนวน

1.2 นักแสดงหลัก ประกอบด้วย นักร้องหมอลำ นักแสดงตลกจะมีการทำสัญญารายปี ราย 3 ปีและราย 5 ปีตามกรณี เพื่อป้องกันการลาออกในช่วงฤดูกาลแสดง

1.3 กำหนดให้มีนโยบายฝึกซ้อมนักแสดงสำรองเพื่อป้องกันเหตุการณ์เฉพาะหน้า

1.4 ผู้ฝึกสอนออกแบบท่าเต้น จะได้รับค่าจ้างแบบเหมาจ่ายตามที่ตกลงและมีการทำสัญญาการฝึกสอนให้เป็นลายลักษณ์อักษร หากผู้รับจ้างผิดสัญญาจ้าง ทางวงหมอลำจะไม่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายใดๆ

1.5 พนักงานขับรถหมอลำหมู่คณะ ศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ มีข้อกำหนดซึ่งเป็นข้อตกลงก่อนเข้าทำงานประเด็นสำคัญ คือ พนักงานขับรถทุกประเภท ทุกคัน ต้องไม่เป็นผู้ดื่มสุรา เสพสิ่งเสพติดหรือยาเสพติดทุกประเภท หากตรวจสอบหรือพบเห็นพฤติกรรมของพนักงานขับรถมีพฤติกรรมดังกล่าว จะต้องออกจากวงโดยทันที นอกจากนี้ก่อนเคลื่อนรถเพื่อเดินทางพนักงานขับรถต้องตรวจสอบสิ่งแปลกปลอมโดยรอบบริเวณรถเพื่อความปลอดภัยและป้องกันการเกิดเหตุต่างๆ

1.6 นักแสดงและสมาชิกภายในคณะทุกคนจะมีสวัสดิการค่ารักษาพยาบาลหากเกิดการเจ็บป่วย

1.7 นักดนตรีจะมีสัญญารายปีในการทำงาน เครื่องดนตรีที่มีนักดนตรีสำรองคือ กลองชุด เพื่อผลัดเปลี่ยน เนื่องจากต้องแสดงทั้งคืนจนกว่าจะยุติการแสดง

2. ด้านการเงิน

2.1 นักแสดงหางเครื่องที่ได้รับการคัดเลือกในการฟ้อนเสิร์ฟ (รำประกอบ) ในช่วงลำเรื่องต่อกลอน จะได้รับค่าตอบแทนเพิ่มอีก 100 บาทต่อคืน

2.2 นักแสดงหางเครื่องต้องปฏิบัติหน้าที่ตามที่รับผิดชอบในแต่ละวัน อาทิ เก็บผ้าม่านประกอบฉาก กางเต็นท์ที่พักนักแสดง เป็นต้น หากหัวหน้างานพบว่าสมาชิกไม่ทำงานประจำตามมอบหมายหรือการผลิตเปลี่ยนเวร จะถูกตัดค่าแรงวันละ 90 บาท

2.3 หากนักดนตรีขาดงานหรือไม่ปฏิบัติงานโดยไม่มีเหตุอันสมควรจะถูกตัดค่าแรง 50% ในวันแสดงนั้นๆ

2.4 ค่าจ้างทำการแสดง 6 ยก 1 (ทำการแสดง 6 งาน รับค่าตอบแทน 5 งานและยกค่าจ้างให้หัวหน้าคณะ 1 งาน เพื่อเป็นค่าปรับรุงวง) (วีระพงษ์ โทไซศร, สัมภาษณ์)

2.5 ในการเบิกจ่ายในฝ่ายงาน หัวหน้าวงจะเป็นผู้เบิกจ่ายกับหัวหน้าคณะโดยตรง

2.6 นักแสดงที่รับเงินจากผู้ชมหน้าเวลาให้เป็นสิทธิและผลประโยชน์ของนักแสดงนั้น

2.7 นักแสดงที่ดื่มสุราหน้าเวทีถือเป็นกรณไม่ให้เกิดผู้ชม จะถูกหักค่าตอบแทนเป็นเงินตั้งแต่ 300 – 500 บาท ตามสมควร

ข้อมูลข้างต้นเป็นข้อมูลบางส่วนในด้านกลยุทธ์ทางการเงินของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ในด้านบัญชีไม่สามารถเปิดเผยได้ในทางธุรกิจ

3. ด้านการใช้เครื่องมือ

3.1 เครื่องดนตรีที่ใช้ทำการแสดง มีการสั่งทำพิเศษภายใต้การควบคุมดูแลของผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีโดยตรง

3.2. การเพิ่มอุปกรณ์เครื่องเสียงและอุปกรณ์ขยายเสียง เพื่อให้เกิดบรรยากาศและรายละเอียดของเสียงที่ชัดเจนกับผู้ชม

3.3 ในแต่ละปีหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ จะมีจำนวนยานพาหนะเพิ่มขึ้น เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการจ้างเหมายานพาหนะอื่น

3.4 ในการจัดทำบัญชีของหัวหน้าวงมีการบันทึกทั้งในสมุดบัญชีและอุปกรณ์คอมพิวเตอร์เพื่อรักษาข้อมูลหากเกิดการสูญหาย

3.5 ฝ่ายออกแบบชุดหางเครื่องจะต้องร่วมกันทำหน้าที่ตรวจสอบวัสดุของชุดที่ผ่านการแสดงในฤดูกาลที่ผ่านมา เพื่อนำส่วนที่สามารถใช้ได้และมีความสมบูรณ์ ทำการประยุกต์โดยนำวัสดุเดิมกลับมาใช้และเสริมด้วยวัสดุใหม่ เพื่อความสวยงามและตรงตามแบบที่ตั้งไว้เพื่อเป็นการลดต้นทุนและสามารถประหยัดค่าใช้จ่ายและแรงงานผู้ผลิตชุดได้

3.6 การใช้อุปกรณ์เครื่องปั้นไฟ ใช้รูปแบบการเปิดสลับเพื่อถนอมเครื่องมือในการใช้งาน

และมีพนักงานที่ควบคุมระดับตามปริมาณมาตรฐานการทำงานของเครื่องปั่นไฟ

4. ด้านการบริหารจัดการ

4.1 ในการรับงานแสดงของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ สิ่งที่น่าสนใจเป็นลำดับแรกคือระยะทาง การรับงานในเขตพื้นที่เดียวกันหรือระยะทางไม่ห่างกันมากนักเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถลดค่าใช้จ่ายด้านการเดินทางลงได้

4.2 การระบุในสัญญาจ้างในการรับผิดชอบค่าใช้จ่ายค่าอาหาร ยืดความสะดวกของเจ้าภาพผู้ว่าจ้าง ทั้งนี้เป็นการช่วยให้การจัดการด้านสวัสดิการอาหารของวงหมอลำง่ายขึ้น

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า กลยุทธ์ด้านการจัดการคือรูปแบบหรือวิธีการที่ทำให้เกิดมูลค่าหรือการรักษาทรัพยากรด้านต่างๆให้เกิดประสิทธิภาพ และได้ประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

กลยุทธ์ด้านการตลาด

กลยุทธ์ด้านการตลาดถือเป็นส่วนสำคัญในการบริหารงานของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ นอกจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลเชิงพาณิชย์แล้ว ยังเป็นการใช้เทคนิคและเครื่องมือด้านเทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นด้านการดำเนินงานด้านการจัดทำแผนกลยุทธ์ด้านการตลาดจึงครอบคลุมการดำเนินงานของทุกส่วนภายในวง มีดังนี้

1. ด้านคุณภาพของผลงาน

คุณภาพของผลงานแต่ละปีมีส่วนสำคัญในการตัดสินใจของผู้ชม หากการเปิดตัวของการแสดงปีนั้นๆ ถูกใจผู้ชมส่วนใหญ่ ก็จะทำให้เกิดกระแสและข่าวลือในทางที่ดีไปจนถึงปลายฤดูเทศกาล การคำนึงถึงคุณภาพด้านผลงานการแสดงของวงหมอลำหมู่ขนาดใหญ่ อาจกล่าวได้ว่าทุกคณะมีการใส่ใจในรายละเอียดย่อยอย่างมาก อาทิ สีของฉาบยี่ห้อเครื่องเสียง หลักการหักเหของแสง จนกระทั่งการคำนวณทิศทางลมเพื่อปรับคุณภาพของเสียงเป็นต้น ล้วนเป็นความละเอียดอ่อนที่เห็นได้ชัดจากวงหมอลำหมู่ขนาดใหญ่ จากการศึกษารายละเอียด

หมอลำหมู่คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ การสร้างสรรค์ผลงานการแสดงขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลักทั้งหมด 7 ประการ (อิทธิพันธ์ โทไพศร, สัมภาษณ์) ดังนี้

1.1 ด้านเสียง การจัดการด้านเสียงของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ใช้ระบบเสียงจากกบชาวด มีลำโพงเสียงกลางจำนวน 13 ตู้ และลำโพงเสียงเบสจำนวน 26 ตู้ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าเรื่องเสียงมีความชัดเจนและสามารถรับฟังได้ในรายละเอียดย่อยของเสียงได้ นอกจากนี้หัวหน้าวงได้ให้นโยบายเรื่องความสมบูรณ์ของเสียงที่เกิดจากผู้ควบคุมเป็นส่วนสำคัญ และเลือกใช้ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญเป็นผู้ควบคุมระบบเสียง

1.2 ด้านแสง การจัดการด้านแสงของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เน้นการใช้แสงในช่วงการแสดงช่วงแรกหรือช่วงคอนเสิร์ต ซึ่งเป็นช่วงที่ผู้ชมส่วนใหญ่ให้ความสนใจ โดยเน้นการจัดแสงให้เข้ากับเพลง โดยเฉพาะการแสดงที่เป็นการนำเสนอเรื่องราวที่มีการผสมผสานแสง ฉากและอุปกรณ์การแสดงทำให้เกิดมิติภาพแก่ผู้ชม ส่วนการแสดงช่วงลำเรื่องจะใช้ไฟสว่างเท่านั้น

1.3 ด้านชุดและอุปกรณ์การแสดง การจัดการด้านชุดและอุปกรณ์การแสดงของหมอลำหมู่คณะวีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ในแต่ละปีชุดการแสดงจะถูกนำกลับมาใช้ใหม่บางส่วนและชุดการแสดงส่วนใหญ่จะถูกสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากต้นทุนชุดสูง การออกแบบโดยใช้อุปกรณ์บางส่วนที่ยังคงสภาพสมบูรณ์ก็เป็นแนวทางที่สามารถประหยัดค่าใช้จ่ายเพื่อจัดซื้อชุดใหม่ที่มีราคาสูงมาประกอบการแสดงได้

1.4 ด้านรูปแบบการแสดง รูปแบบการแสดงของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ จะถูกปรับเปลี่ยนฤดูกาลแสดงละ 2 ครั้งในช่วงต้นฤดูทำการแสดงและช่วงหลังเทศกาลปีใหม่ เพื่อให้มีความทันสมัย และในช่วงลำเรื่องต่อกลอนหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เป็น

หมอลำคณะแรกที่นำเอารูปแบบการแสดงกิ่งมีวสีคัลมาผสมผสานกับลำเรื่องต่อกลอนเกิดเป็น “หมอลำเรื่องต่อกลอนในรูปแบบละครเพลง” เพื่อสื่อสารกับผู้ชมได้ง่ายขึ้นและเกิดจินตภาพและอรรถรสของการรับชม

1.5 การจัดลำดับการแสดง รูปแบบการจัดลำดับการแสดงของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ แบ่งเป็น 3 ช่วงการแสดง เหมือนคณะหมอลำหมู่ขนาดใหญ่ทั่วไป ช่วงแรกเป็นช่วงการแสดงคอนเสิร์ต ช่วงที่สองเป็นช่วงการแสดงตลก ช่วงที่สามเป็นช่วงการแสดงลำเรื่องต่อกลอน นอกจากนี้การเพิ่มจำนวนเพลงหรือกลอนเตี้ยขึ้นอยู่กับความต้องการของเจ้าภาพ

1.6 ดนตรีและเพลง เพลงที่ใช้ประกอบการแสดงของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ จะเน้นแนวเพลงที่อยู่ในกระแสส่วนใหญ่ โดยมีการซื้อลิขสิทธิ์เพลงจากค่ายเพลงใหญ่เพื่อให้แนวเพลงมีความหลากหลายและสามารถเล่นได้ไม่จำกัดลิขสิทธิ์

1.7 อรรถรสของวัฒนธรรม การเพิ่มอรรถรสทางวัฒนธรรมเพื่อประกอบการแสดงถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่หมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ให้ความสำคัญและยึดถือมาโดยตลอดคือการนำเอาเอกลักษณ์ประจำถิ่นประกอบฉากและมีการแสดงวัฒนธรรมในช่วงก่อนการแสดงลำเรื่องต่อกลอน อาทิ ฟ้อนละครภูไท ลำเพลิน เป็นต้น เพื่อให้มีความน่าเชื่อถือในด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นและการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมประกอบการแสดง

2. การกำหนดราคาค่าจ้าง

ราคาค่าจ้างถือเป็นปัจจัยในการวัดว่าคุณภาพของการแสดง เมื่อมุ่งเน้นคุณภาพของการแสดง ราคาที่มีส่วนสำคัญในการตัดสินใจของเจ้าภาพหรือผู้ชม ผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลบางส่วนจากหัวหน้างานในเรื่องราคาค่าจ้าง สามารถจำแนกข้อมูลที่เป็นกลยุทธ์ด้านราคาของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ได้ 4 ประเภทราคา (วีระ

พงษ์ โทไชยศรี, สัมภาษณ์) ดังนี้

2.1 กลุ่มเจ้าภาพทั่วไป

เป็นกลุ่มที่จ้างหมอลำไม่ประจำ เจ้าภาพลักษณะนี้มักเป็นหมู่บ้านตามชนบทที่มีการจัดงานในวาระพิเศษ การคำนวณราคาค่าจ้างจะขึ้นอยู่กับระยะทางทำการแสดงและข้อกำหนดในการประกอบอาหารตามสัญญาจ้างของวงหมอลำ

2.2 กลุ่มเจ้าภาพประจำ

เป็นกลุ่มคนที่มาจากหมู่บ้านตามชนบทที่มีการจัดงานเป็นประจำ หรืองานประจำปีทุกปี การคำนวณค่าจ้างของเจ้าภาพกลุ่มนี้จะมีราคาถูกกว่าเจ้าภาพทั่วไปประมาณ 10,000 – 20,000 บาท และบางครั้งจะเป็นการตกลงระหว่างเจ้าภาพและหัวหน้าวงหมอลำในการจัดสรรรายได้จากการเก็บบัตรค่าเข้าชมเป็นเปอร์เซ็นต์เพื่อเป็นค่าตอบแทน

2.3 กลุ่มเจ้าภาพหน่วยงานราชการ

ในการคำนวณราคาค่าจ้างของหน่วยงานราชการจะแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ หน่วยงานราชการที่อยู่ในพื้นที่เขตเมือง การคำนวณราคาจะถูกกว่าค่าจ้างปกติเนื่องจากแสดงไม่เต็มเวลาเพราะข้อจำกัดด้านชุมชนเมืองแต่ต้องดูว่าเป็นหน่วยงานราชการที่เป็นเจ้าภาพประจำหรือไม่หากเป็นหน่วยงานราชการที่จัดงานเป็นประจำก็จะมีส่วนลดค่าจ้างอีก อีกประเภทคือ หน่วยงานราชการที่อยู่ต่างอำเภอหรือที่สามารถแสดงได้เต็มเวลา การคำนวณราคาขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการที่เป็นเจ้าภาพประจำหรือไม่เช่นกัน

2.4 กลุ่มเจ้าภาพบริษัทจัดการแสดงหรือออแกไนเซอร์

การคำนวณราคาค่าจ้างให้แก่บริษัทออแกไนเซอร์ที่จัดงานประจำปี ส่วนใหญ่จะเป็นบริษัทที่รับจัดงานประจำจังหวัดซึ่งวันที่จัดงานค่อนข้างชัดเจนทุกปี จึงง่ายต่อการบริหารจัดการเรื่องวันแสดง การลดราคาค่าจ้างให้แก่บริษัทออแกไนเซอร์เป็นกลยุทธ์ช่องทางหนึ่งที่มีความสำคัญเนื่องจากในแต่ละปี บริษัทเหล่านี้รับจัดงานหลายจังหวัด

ทำให้วงหมอลำมีปริมาณงานจ้างมากขึ้นเช่นกัน เป็นการเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน

3. การสร้างเครือข่าย

การสร้างเครือข่ายในการทำงานของหมอลำ หมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เพื่อให้สะดวกต่อการทำงานพร้อมเป็นการเชื่อมโยงมิตรต่อกันอีกด้วย เครือข่ายหลักในการดำเนินธุรกิจ อาทิ สมาคมหมอลำแห่งประเทศไทย ประกอบด้วย คณะหมอลำทั่วประเทศ บริษัทธุรกิจเพลง เช่น บริษัท GMM GRAMMY จำกัด (มหาชน) บริษัทแสงระวี เอ็นเตอร์เทนเมนต์และบริษัทที่ดำเนินธุรกิจเพลง องค์กรสถาบันการศึกษา เช่น สถาบันการศึกษา ในเขตพื้นที่ มหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเครือข่ายสถานีวิทยุคลื่นหลักและสถานีวิทยุชุมชน เพื่อให้สะดวกและเกิดความคล่องตัวในการประชาสัมพันธ์ผลงาน

4. กลยุทธ์ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี

4.1 การสื่อสารองค์กรและการโปรโมท

มุ่งเน้นการสื่อสารกับผู้ชม ผู้ฟัง โดยการใช้เทคโนโลยีอย่างเป็นประโยชน์โดยสร้างเครือข่ายร่วมกับองค์กรเอกชนที่มีศักยภาพด้านเทคโนโลยี การถ่ายทอดสัญญาณเพื่อให้เกิดการรับชม กล่าวคือ ปัจจุบันหมอลำหมู่ขนาดใหญ่นำเทคโนโลยีการถ่ายทอดสดผ่านสัญญาณอินเทอร์เน็ตมาประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดกระแส

4.1.1 การถ่ายทอดสดผ่านทาง

เว็บไซต์ YouTube

เป็นรูปแบบการถ่ายทอดสัญญาณผ่านระบบอินเทอร์เน็ตที่นิยมอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน ช่องข้อมูลนี้มีอัตราการถ่ายทอดสดของวงหมอลำหลากหลายคณะ เพื่อให้เกิดความสะดวกแก่ผู้เข้าชม นอกจากนั้นยังเป็นการเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์หากมีผู้เข้าชมจำนวนมากจะก่อให้เกิดรายได้ เป็นการทำงานที่เอื้อประโยชน์ร่วมกัน

4.1.2 การถ่ายทอดสดผ่านระบบ

วิทยุออนไลน์

เป็นรูปแบบการถ่ายทอดสัญญาณเสียงผ่านระบบอินเทอร์เน็ต แต่ไม่มีสัญญาณภาพ ผู้รับข้อมูลจะสามารถรับฟังได้เท่านั้น

กล่าวโดยสรุปคือ เทคโนโลยีมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสื่อสารข้อมูลและการรับข้อมูลของแฟนเพลง นอกจากเป็นการขยายพื้นที่ความนิยมของผู้ฟัง ยังเป็นการยกระดับการนำอุปกรณ์ทางเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้กับวัฒนธรรมอย่างชาญฉลาดและลงตัวอีกด้วย

ข้อดีของวงหมอลำหมู่ในการใช้เทคโนโลยีถ่ายทอดสดผ่านระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ต คือ

1. มีความสะดวกในการรับชมและการเข้าถึงของผู้ชมทั่วโลก
2. เป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างกระแสความนิยม
3. เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี

ข้อเสียของวงหมอลำหมู่ในการใช้เทคโนโลยีถ่ายทอดสดผ่านระบบสัญญาณอินเทอร์เน็ต คือ

1. สูญเสียรายได้จากการถ่ายทอดผลงานการแสดงให้องค์กรผู้รับถ่ายทอดสด
2. ในบางพื้นที่สัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่มีความเสถียร
3. ผู้คนส่วนใหญ่ยังขาดความเข้าใจในเทคโนโลยี

นอกจากข้อดี ข้อเสียที่กล่าวมานั้น ยังมีการนำเทคโนโลยีมาใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในการพัฒนางานรูปแบบอื่นๆ อาทิ การนำเสนอข้อมูลคิวงานการแสดงรายวัน การจัดทำวิทยุออนไลน์เพื่อการพาณิชย์ การจัดทำฐานข้อมูลและเว็บไซต์วงเพื่อให้เกิดการติดตาม เป็นต้น

ในด้านการสื่อสารองค์กรจากการศึกษาข้อมูลของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ในด้านการสื่อสารองค์กรเพื่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีและมีความน่าเชื่อถือ พบว่า มีหลายช่องทางของการสื่อสารและมีหลายกลุ่มคนที่พบการสื่อสารข้อมูลกับแฟนเพลงโดยตรง สามารถจำแนกข้อมูลได้ดังนี้

1. การสื่อสารข้อมูลทางเว็บไซต์ต่างๆ เป็นการนำเสนอข้อมูลในเชิงวิชาการ รูปแบบการแสดงผลและการรับชมการแสดงผ่านเทคโนโลยี เช่น www.esanguide.com (อีสานไกด์ดอทคอม) www.luktungmohlum.com (ลูกทุ่งหมอลำดอทคอม) www.mohlumfanclub.com (หมอลำแฟนคลับดอทคอม)

2. การสื่อสารข้อมูลทางสื่อสังคมออนไลน์ ในประเด็นนี้จะพบการสื่อสารกับผู้ชมทั้งในชื่อของ ส่วนกลางของวงหมอลำและในชื่อส่วนตัวของกลุ่มนักแสดง โดยเฉพาะกลุ่มนักแสดงหลักมีการนำเสนอภาพลักษณ์ที่ดีต่อสื่อออนไลน์และติดตามความเคลื่อนไหวอย่างสม่ำเสมอ โดยเฉพาะผู้ที่มีความนิยมในศิลปะการแสดงหมอลำและนิยมในตัวนักแสดงผู้นั้น รูปแบบการนำเสนอผ่านสื่อสังคมออนไลน์ อาทิ facebook, Line, Instagram, Twitter เป็นต้น (เบญญาทิพย์ ไทไชศรี, สัมภาษณ์)

5. กลยุทธ์กระแสนิยมและกลุ่มแฟนเพลงหลัก

5.1 กลุ่มแฟนเพลงหลัก โดยทั่วไป วงหมอลำขนาดใหญ่จะมีกลุ่มแฟนเพลงหลักที่คอยติดตาม สนับสนุน เกื้อกูลวงหมอลำเพื่อเป็นฐานกระแสนิยมให้เกิดขึ้นต่อวงหมอลำวงนั้นๆ หมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ มีกลุ่มแฟนเพลงหลักที่มีความชัดเจนและสร้างกระแสนิยมหลายกลุ่ม ดังนี้

5.1.1 กลุ่มอีสานไกด์

5.1.2 กลุ่มเทพไหล

5.1.3 อัมพรพรอนทัวร์

กลุ่มแฟนเพลงหลักของวงหมอลำมีการขยายวงกว้างอย่างรวดเร็ว จะเห็นได้จากการตั้งกลุ่มขยายสาขาของกลุ่มใหญ่ โดยมีผู้ดูแลและประสานงานประจำจังหวัดนั้นๆ ทั้งนี้กลุ่มแฟนเพลงหลักเหล่านี้ไม่เจาะจงการสนับสนุนวงเดียวแบบผูกขาดเสมอไป ยังมีการนำเสนอข้อมูลการติดตามและการส่งเสริมวงหมอลำหลากหลายคณะในเวลาเดียวกัน

นอกจากปัจจัยดังกล่าวมานั้น บทบาทการรับผิดชอบต่อสังคมของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ ยังเป็นการส่งเสริมภาพลักษณ์ที่สำคัญ และมีการดำเนินการดังนี้

1. ทำหน้าที่เป็นศูนย์การเรียนรู้ทางภูมิปัญญาหมอลำทำนองกาฬสินธุ์

2. สนองนโยบายของรัฐในการสาธารณประโยชน์

3. ทำหน้าที่เป็นตัวแทนทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น (วีระพงษ์ ไทไชศรี, สัมภาษณ์)

สรุป

จากการศึกษาพบว่า หมอลำหมู่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เข้ากับสังคมปัจจุบัน โดยการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมหมอลำขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆ ในสังคม อาทิ เศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและวิถีชีวิต การจัดการเชิงกลยุทธ์ของหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ มีการจัดการเชิงกลยุทธ์ 4 ด้าน คือ 1.ด้านการจัดการทรัพยากร 2.ด้านการตลาด 3.ด้านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยในการบูรณาการด้านการแสดงและกลยุทธ์ที่ 4. ด้านกระแสนิยมและกลุ่มแฟน

การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของหมอลำเป็นการเปลี่ยนแปลงโดยยังคงรักษาอัตลักษณ์รากฐานทางวัฒนธรรมไว้ ซึ่งเป็นแนวทางการป้องกันการครอบงำทางวัฒนธรรม การจัดการของคณะหมอลำหมู่คณะศิลปินภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์ เป็นการจัดการองค์กรที่มีรูปแบบการบริหารงานเชิงโครงสร้าง มีการทำงานโดยการแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน โดยมีมาตรการในการควบคุมดูแลภายใต้ นโยบายของหัวหน้าคณะ ทั้งนี้ หัวหน้าคณะเป็นผู้กำหนดแนวทางและกลยุทธ์การบริหารงาน อาทิ การจ่ายค่าตอบแทนและมาตรการหักลดในกรณีต่างๆ การกำหนดกฎระเบียบในการอยู่ร่วมกันด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล การวางแผนการจัดรูปแบบการแสดงเพื่อให้เกิดรูปแบบหรือมาตรฐานใหม่

ของการแสดงหมอลำ รวมถึงบทบาทที่สำคัญในการ
รักษาฐานกลุ่มแฟนเพลงหลักและบทบาทที่สำคัญ

ในการรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อเสริมภาพลักษณ์แก่
คณะหมอลำ

เอกสารอ้างอิง

- ณรงค์ เสียงประชา. (2532). *พื้นฐานวัฒนธรรมไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โอเอสพริ้นติ้ง เฮาส์.
- ไทยโรจน์ พวงมณี. (2554). *การศึกษาอัตลักษณ์ประเพณีผีตาโชน ประเพณีผีขนน้ำและประเพณีแห่ดอกไม้ : การออกแบบสร้างสรรค์ชุดการแสดงสำหรับการนำเสนอภาพลักษณ์การท่องเที่ยวจังหวัดเลย*. กรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม.
- นำใจ อุทริกษ์. (2553). *การศึกษาและแนวทางการพัฒนาหมอลำเรื่องต่อกลอนในภาคอีสาน*. (วิทยานิพนธ์ ปร.ด.). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เบญญาทิพย์ ไทไชตร. (3 กุมภาพันธ์ 2559). *สัมภาษณ์*. ทายาทหัวหน้าหมอลำศิลป์ปิ่นภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์.
- วีระพงษ์ ไทไชตร. (6 กรกฎาคม 2558). *สัมภาษณ์*. หัวหน้าหมอลำศิลป์ปิ่นภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์.
- ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ. (2541). *การบริหารเชิงกลยุทธ์*. กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา.
- สกันธ์ ภูงามดี. (2547). *ธุรกิจศิลปะ*. กรุงเทพฯ : บริษัทบุ๊ค พอยท์ จำกัด.
- สิทธิศักดิ์ จำปาแดง. (2548). *บทบาทของหมอลำในการแก้ปัญหาสังคม*. (วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สุรพล เนสุสินธุ์. (2550). *พัฒนาการการแสดงหมอลำเรื่องต่อกลอนทำนองขอนแก่นคณะระเบียบวาทะศิลป์ จังหวัดขอนแก่น*. (ศศ.ม.). มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- อำนาจ ไทไชตร. (6 กรกฎาคม 2558). *สัมภาษณ์*. ภรรยาหัวหน้าหมอลำศิลป์ปิ่นภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์.
- อริรัตน์ ไทไชตร. (28 มิถุนายน 2558). *สัมภาษณ์*. ทายาทหัวหน้าหมอลำศิลป์ปิ่นภูไท วีระพงษ์ วงศ์ศิลป์.